

selig for den, der vil have et overblik over hertugdømmernes historie. Professor Scharff er roligt dømmende og bestræbt på at give en vel afbalanceret redegørelse for de talrige dansk-tyske konflikter, som naboskabet på den cimbriske halvø i århundredernes løb har givet anledning til. Det er et særdeles nyttigt hjælpemiddel, som herved anbefales.

Troels Fink.

J. O. Bro-Jørgensen: Svendborg købstads historie I, 1-2 (Udgivet af Svendborg by, 1959-60). 490 s.

I forbindelse med Svendborgs 700 års jubilæum i 1953 vedtog byrådet at søge udgivet en ny byhistorie til afløsning af museumsmanden Johannes Olsens fra 1919, der forlængst var udsolgt. Opgaven blev overdraget arkivar i Rigsarkivet J. O. Bro-Jørgensen og museumsinspektør Ove Marcussen, der siden 1915 har deltaget i det lokal-historiske arbejde for Svendborg Amts Museum, og den fordeltes således, at Bro-Jørgensen påtog sig at skrive om perioden til kommunaloven af 1837 og Marcussen fra 1837 til nutiden.

Af værket er til nu udkommet Bro-Jørgensens afsnit i to halvbind og et halvbind af Marcussens, men kun førstnævnte skal her gøres til genstand for omtale. Det er opdelt i tre hoveddele: Svendborg i middelalderen, Fra reformationen indtil enevælden og Fra enevældens indførelse til købstadloven af 1837, der hver for sig bærer præg af forfatterens grundighed og den kildekundskab, der er en følge af hans erhverv. Det er virkelig beundringsværdigt, hvad han især for den ældre tids vedkommende har fået ud af det sparsomme materiale. Svendborg nævnes første gang i 1229 i morgengavebrevet til Valdemar den Unges brud, og selv om brevet kun omtaler en borg, er der næppe nogen tvivl

om, at der også har hørt et byanlæg til, anlagt som et led i de storstilede bestræbelser for at sikre rigets kyster mod vendernes plyndringer og som en station på skibsfartens gennemfartsvej fra Sønderjyllands østkyst til de fjernere liggende Østersølande. Det ældste bevarede privilegium daterer sig dog først fra 1253. Foruden opmindelsen skildrer Bro-Jørgensen middelalderbyens bystyre og retsvæsen, befolkning og næringsliv, gilder, kirker og klostre, og han vier et særligt kapitel til Christian II's fordrivelse og Grevefejden, hvor afgørende begebenheder jo udspillede på Sydfyn.

Fra det følgende afsnit kan særlig fremhæves en række værdifulde træk om den økonomiske og befolkningsmæssige tilbagegang, byen på linie med andre danske købstæder blev offer for, dels på grund af Hansestædernes svindende betydning, dels som en følge af krigene i det 17. århundrede. Bogens hovedafsnit er så afgjort det sidste fra enevælden til købstadloven. Vægten er lagt på en skildring af næringslivet og de økonomiske forhold, og kilderne er nu til stede i rigelig mængde. Enkelte betydelige skikkelser drages frem både af embedsmænd og handlende, og byen placeres i en større sammenhæng både i administrativ og erhvervs-mæssig henseende.

Det kan være et spørgsmål, om bogen vil finde mange læsere uden for Fyn; dertil er den måske lidt for grundig. Men som et mønster på, hvad det er muligt at få frem om en dansk by også langt tilbage, er den af høj karat.

Finn H. Lauridsen.

Carl E. Jørgensen: Viborg Katedralskoles historie. (Historisk Samfund for Viborg amt, 1960). 174 s.

Det er en god idé, Historisk Samfund for Viborg amt har fået at samle adjunkt Carl E. Jørgensens to artikler

om Viborg Katedralskole i årbøgerne 1959 og 1960 til en særlig bog. Selv om den nok hovedsagelig vil interessere gamle elever og lærere og andre med tilknytning til Viborg, er den dog samtidig så fornøjeligt skrevet og indeholder så meget stof af almen skolehistorisk karakter, at den nok skulle finde læsere selv uden for disse kredse. Skolen daterer sin oprindelse fra omkring 1060, da bispesædet oprettedes, og dens første kendte leder, domprovst Kjeld, blev helgen. Af de ca. 900 år, den således har eksisteret, vides der dog ikke meget om den første halvdel. Den har som alle andre danske skoler haft en nær tilknytning til kirken, en tilknytning, der i virkeligheden bevares til langt ind i det 19. århundrede. Dens liv og arbejde har formet sig efter – i al fald på papiret – strenge regler med de kendte hårde straffe såvel for deres overtrædelse som for anden uorden i øvrigt. I den middelalderlige skoleform og i fagsammensætningen sker der ingen afgørende ændringer før i årene op mod 1850, da den såkaldte Madvigske lov gennemføres for hele landet efter i nogle år at have været anvendt forsøgsvis i Kolding, Odense og København. Også i Viborg var man dog kommet med lidt før takket være den myndige rektor Chr. F. Ingerslev (1841-44). Det er tydeligt, at kilderne for 19. århundrede har været til stede for forfatteren i rigeligere mængde, og dette afsnit bliver derfor en lang række biografier af lærere og rektorer, blandt hvilke sidste grundtvigianeren ved »den sorte skole«, H. H. Lefolli, får en særlig vellykket skildring. Respekten for fortidens latinskole befordres ikke altid ved læsning af skolehistorie; men man skal nok vare sig for at dømme på grundlag af overleverede arkivalier. Til dem finder ofte kun for størstedelen det vej, som afviger fra det normale; dagligdagen med dens slidsomme flid antegnes ikke, og de værste spilopmagere behøver ikke at være de dår-

ligste elever. I Viborg ser man endog et par af dem blive fortrinlige lærere ved deres gamle skole.

Finn H. Lauridsen.

H. P. Hansen: Fra hyrde til wæredoktor. Selvbiografi. (Rosenkilde og Bagger, 1960). 167 s.

Den interesse, H. P. Hansen i sit lange liv nærede for den gamle jyske almuekultur, fornægter sig ikke i hans erindringsbog. Der har så ofte tidligere i hans forfatterskab været anledning til at beundre hans viden om fortidens dagligdag, en viden han havde hentet ved et flittigt samlearbejde, hvor han mange gange kom på pletten i sidste øjeblik for at redde sit stof. Her blotlægges hans forudsætninger, og de viser, at han var rundet af et miljø og en tid, som gav ham særlige muligheder for at komme i kontakt med de gamle fortællere på deres eget niveau og i deres eget sprog. Sit barndomshjem i Holing ved Herning og livet der skildrer han i en fuldstændig kulturbeskrivelse, der endogså anfører en lang række træk af egnens dialekt, vel nok bogens værdifuldeste afsnit. I det almindelige omdømme står H. P. Hansen som skaberen af Herning Museum, og set på baggrund af dettes fornemme placering blandt provinsmuseerne er det også rigtigt; men han er ikke den egentlige grundlægger. Det er den ejendommelige lærer fra Torsted, J. A. Trøstrup, af hvem der gives et morsomt og i det hele sympatisk billede, selv om mange træk får læseren til at tænke på den fuldt så originale museumsleder, Søren Knudsen i Glud.

H. P. Hansen modtog som få i levende live beviser for agtelse og værdsættelse af sin indsats: æresborger i Herning, æresdoktor ved Århus Universitet o. s. v.; men han formåede gennem det alt sammen at bevare